

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Tavas.

Megenyhült a lég, vidul a határ . . . ma-holnap itt lesz a gölya is, hogy fészket tatarozza. Az *Urnak lehellete* zúg a határ felett, valóságos Nóc szele, a hogy híveink mondják; versenyre kél a napsugárral és megújítja a földnek színét.

Olvad a rengeteg hó, a folyók tükrén ott úszik a zavaros áradattal a felszakadt jégtömeg. A mezők vízborította barázdái közt feltetszik a vetések zöldje s a naposabb partokon, a védettebb helyeken megjelenik a legelső virág. Előbb csak egy, azután több, végre egy egész virány.

Az első teremtés csodái készülnek ismétlődni újra. Uj élet a kopár mezőkön, ujjászületés a halálból.

Tavas készül a mi egyházi életünknek is. A belmissió parlagán egyre-másra nyílnak a virágok. *Nagy-Kállóban* derék *Görömbeink* már életbe is léptette a diakonatusi intézményt. *Lukács Ödön*, az egyházkerületi értekezlet életre hívója és nagyérdemű elnöke, a *Sárospataki Lapok*-ban hét apostoli cikkben adja meg a vezéri jelszót.* Budapestén *Szabó Aladár* a Hajnalban buzog, másutt mások vallás-estélyeznek, olvasnak. De sehol senki jobban és senki nagyobb látható eredménnyel, mint *Szalay Nagy-Becskereken*.

Egy magyar *Elberfelddé* készül válni ez egyház, hol most a külső és belső missió szálai futnak össze. Apostolok, vándor evangelisták, hittérítők indulnak ki innen. Hirdetik az evangéliomot le egész Bulgáriáig, délen a szerbek közt s fel Miskolczig, s még azon is túl.

A *Keresztyén* tele van az evangéliomi harc-tér tudósításaival. A kiküldöttek pontosan beszámolnak az eredményről. Elmondják, hol

akadtak hívő lelkekre a hitetlenek között, hol alakultak új gyülekezetek a régi romjain, sőt üldözésről is tudnak már beszámolni. (Lásd a *Keresztyén márcziusi számát*.) Az első keresztyénség csodái készülnek ismétlődni újra. Bűntől kemény keblek megolvadnak, kopár puszták kizöldülnek az örök evangéliom fuvaltatától. Bűnösök megtérnek, vakok szemök világot vesznek . . . Uj élet a régiek romjain, ujjászületés a halálból.

* * *

Gyönyörködve állok meg az ébredni kezdő természet felett. Kedves nekem a napsugár, az illatos mező s a fákon pattogó rügyek. Kedves, ha szinte tudom is, hogy ott, a hol sok a virág, a gazda silányabb és kevesebb füvet kaszál; hogy a korai napfény csalóka lehet s a hamar kipattant virágokat késő dér forrázhatja le.

Örömmel üdvözlöm a lelki megújulás jelenségeit is. Tisztelettel hajlok meg az apostolok lángbuzgalma előtt. Senki érdemét kevesíteni nem akarom, senki munkakedvét lohasztani nem óhajtom. Magam is munkatársok vagyok s kedves nekem e mező is nagyon. Kedves, azonban félek tőle, hogy a könnyű sikerek, megannyi korai virágok, meghiusítják a mélyrehatóbb munkát; a szervezetlen missiói törekvések veszélyeztetik egyházunkat és az idegen példák válogatás nélküli másolása folytán elvesz híveinknek tősgyökeres magyar nemzeti jellege.

A gyorsan támadt *ujjászülottek* már is megdöbbsentik *Szabó Aladárt*. A *Szalay* buzgó *Hevesi*-je pedig oly sikerrel szervezi egyházainkban az új gyülekezeteket, mintha valóságos pogányok közt járna. Szokatlan az is, a hogy *Szalay* a véle még ma nem tartó testvérekről ítél s a hogy más gyülekezetek dolgaiba beavatkozik. De ott is van baj, a hol a belmissió

* Mi is szíves készséggel közöltük volna.

receptjeit alkalmazásba vették. A házi isteni tiszteletek közönsége nő, a templomoké fogy. Uj próféták támadnak és kezdik feleslegesnek tartani a lelkész szolgálatát, elviselhetetlennek az egyházi terheket. A vallásos felolvasások és szent esték meg különösen a vegyes vallású mívelt városi közönségre hatnak szétbontólag. Egyfelől tehát egységes gyülekezeteink szakadoznak szét családok és házak szerint, másfelől a humán törekvések azonossága, hazafias érzelmek folytán összeforrt társadalmak sorakoznak felekezetek szerint.

* * *

Tavasza van, a természet tavasza, mindenütt megáradtak a vizek. Pizkos színű hullámok hömpölyögnek az alig látszó partok között. Már is elterülnek a széles árterek fűzésein és porondjain s termékeny iszappal rakják meg a kopár helyeket. De jaj, ha a töltésen átalaszakasztanak, jaj, ha a zöldelő vetéseket és népes falvakat is elborítják.

Tavasza van, a lelki megújulás tavasza. Itt is gyűlnek a termékenyítő vizek. Itt is vannak homok-zátonyok, melyek megmunkálásra várnak.

De hol van az megírva, hogy a hivataios egyház védőtöltéseit is elszakítsák és a már eddig is jól termő mezőkre zúduljanak s a már eddig is fennálló gyülekezeteiket megsemmisítsék? Sehoh.

Azért, a kik a *Lélek* ujjáteremtő erejét érzik és az igaz evangelizációnak ügyét szívőkön viselik, legyenek körültekintők és lássák be, hogy a hivatalos egyház ellenére vagy csak segélye nélkül is, munkájok áldással nem csegetet.

Az egyház meg ismerje fel az ujjhodás utáni vágyakozás hatalmát. Ne kicsinyelje, ne vesse meg prófétáit, de ne is elégedjék meg az ügy általános ajánlgatásával sem. Adjon határozott és általán kötelező szervezetet a szétfolyó és felesleges jó cselekedetek ízű mozgalomnak.

Mi pedig, kik e téren munkásokul szegődünk, hozzuk tisztába, miben álljon a belmissiói működés a lelkészekre, a hivatalos egyház keretében s a társadalom segélyével? Kik legyenek munkásai, mik eszközei? Tisztán vallásos jelleggel-é vagy csak a célra törve? Keressünk és adjunk határozott tervezetet, szabatos, biztos felvilágosításokat, ne ítéljünk, ne menjünk túlzásba, óvjuk egyházunk magyar nemzeti jellegét és ne feledjük a régi közmondást: *Tavasza — tavasz.*

Ferenczy Gyula.

TANÜGY.

Tanulmányi utamból.

(Folytatás.)

A görög és latin, sőt általában bármely nyelvű remekírók műveinek ismertetésénél nem elég ma már, mint régebben, a szöveg lefordítása, több-kevesebb nyelv-és esetleg verstani elemzés, archaeologiai fogalmaknak élő szóval való fejtegetése és magyarázása. A mai paedagogika a tanuló ifjuság előtt a szöveget utolsó részletekig meg akarja világítani s e végre a történelem, archaeologia, mythologia, geographia, sőt a természet-tudományok, a műtörténelem, a divatozott bölcsészet stb. mind segítségül vétetnek s szemléleti képek vagy szobor-utánzatok gyűjteményei szereztetnek be, hogy ezek által az ifju lélek a régen letűnt századok művészeti alkotásait, közintézeteit, annál hívebben tudja képzelni, annál helyesebben tudja fel is fogni s annál méltóbb lehessen azok iránti szeretete és lelkesedése.

A modern paedagogika dicsősége az, de szerencséje is, hogy ma már mindazon eszközöket ismeri és bírja, a melyekkel a fentebb vázolt czélt elérheti. S hogy valóban elérhesse, ma már az ugynevezett philologiai muzeumok megalkotását sürgeti. Én azonban, még ha anathemával sujt is az orthofoxia büszkesége, ki merem mondani, hogy ez az elnevezés „philologiai muzeum“ nem elég szerencsés. Szűkebb fogalmat fejez ki annál, a mit jelenteni akar. De hát azt mondják „verba valent usu“. Jó! Fogadjuk el. Hanem én az egyetemi gymnasiumban ilyen philologiai muzeumot, egy elzárt, külön teremben hiában kerestem. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a philologiai muzeumba való tárgyak is hiányzanak. Igenis, az intézet már ilyeneket szép számmal szerzett s ezek a pompás nagy folyosókon vannak felaggatva, hogy folyvást az ifjuság szeme és lelke előtt legyenek s ezek ízlését és érdeklődését növeljék és nemesítsék. Az ó Athenae terein s a kikötőbe vezető úton szobrok voltak elhelyezve s azt mondják, hogy a művészet eme remekeinek folytonos szemlélése befolyással volt a görög ízlés fejlődésére s nemesülésére. Bizonyára mások is utánoznak a példát, de hol vannak a hasonló díszes folyosók!

Az egyetemi gymnasiumnak csak épülete új, maga régi, örököse annak az 5 osztályu gymnasiumnak, mely 1777-ben a várban lett elhelyezve, ép azért a könyvtára is régi keletű, de gazdagon berendezve az új és legujabb paedagogiai és szép-, valamint tudományos irodalom műveivel.

Hogy e gymnasiumban tágas és czélszerűen berendezett rajz- és tornaterem van, mondani is felesleges.

A mi a tisztaságra és az egészségre nézve oly nagybecsű, ha emlegetése nem is épen aesthetikus és költői, — az árnyékszékcek closet-rendszerben vízvezetékekkel vannak építve. E helyek itt nem árulják el magukat a mellettök elmenőknek s oly tiszták, mint bármely magán úri háznál. De az ily berendezett helyek még tisztaságra is nógatják az ifjuságot. Igaz, hogy Budapest vizvezetékéről kapja minden ház a vizet. Az ifjuság egészsége s az előljárásnak ez iránt tartozó felelőssége azonban oly nagy, hogy a majd minden iskolánkban található eme visszataszító bajon minden áldozattal segíteni kellene. Avagy iskolafentartó testületeink jó ízlése nincs-e érintve ezen tárgy által?

E szép és nagyszerű iskolapalotában kellemesen lepett meg annak tapasztalata, hogy a tanuló ifjuság a falakat sem rút tartalmu írka-firkákkal, sem ügyetlen vagy czélzatos rajzokkal nem ékteleníti el, a padokat nem faragja s nem rongálja. Míveltebb itt az ifjuság, mint nálunk, vagy a hely eleganciája kényszeríti mintegy, hogy hozzá alkalmazkodjék? Avagy az említett tanári felügyelet?

Az épület kisebb felerészét a Ferencz József nevelő-intézet foglalja el. Itt van a kormányzónak, jelenleg dr. Erődi Béla tanker. főigazgató úrnak lakása, a növendékek alvó és mosdó, tanuló és játékkermei, a tarsalgó salon, a hol a növendékek szüleiket fogadhatják, a beteg-szobák, sőt itt van az aula is, melynek egyik végében egy kis színpad van elhelyezve. A Ferencz József nevelő-intézet-ről, ennek nevelési rendszeréről még részletesebben is megemlékezem. Érdemes reá.

Ez iskola-épületben az alagsoron (souterrain) 12, a földszinten 20, az első emeleten 18, a második emeleten 16, a harmadik emeleten a kormányzó lakásán kívül még 4 más helyiség, tehát összesen mintegy 80 terem, szoba vagy rakodóhely található. És ez a ropant helyiség az alagsorban elhelyezett kazán által melegítetik. A kazán-szobában tulajdonképpen két kazán van elhelyezve, de egyidőben csak az egyik van használatban, a másik akkor hozatik működésbe, ha az előbbi tisztátalanná lett. A kazántól a termekbe csövek vezetnek a gőzt, a csövek pedig a termekben egy, sőt a helyiség nagyságához képest két pléhkemenczékbe nyílnak, s minthogy a gőz hosszu útjában hőmérsékét mindinkább veszti, a kemenczében vízzé sűrűdik s ezt bizonyos fokig melegen tartja, a felesleges viz egy levezető csöven kifolyik. Minden központi fűtési rendszer között ezt tartják a legtökéletesebbnek.

A központi rendszereknek sok előnyeik és hátrányai vannak. Előnyeik, hogy kevés fűtő személyzetet igényelnek s szemetet, piszkot nem okoznak; hátrányai, hogy a meleget a közeli és távoli helyekre nem egyenlően adják, hogy sokba kerül a berendezés és a fűtés. Ez intézetnél a gőzfűtési szerkezet és a belülről fűtő kályhák ára 46,000 frt. Egy kis vagyon. A közintézetekben s különösen a nagyobb iskola-épületekben a központi fűtés divatozik; pedig mindenütt panasznak ellene, hogy költséges s a távoli helyiségekben, főleg kemény téli időben, hideg van. Egyik budapesti gymnasiumban kiszámították, hogy egyszeri befűtés közzénnel 12 frtba kerül. Meggondolandó azért, hogy a gőzfűtés s általában a központi fűtés alkalmaztassék-e?

Budapesten s általában a nagy városokban csak a délelőtti órákban 8—12-ig, vagy 8-tól délután 1 óráig tartatnak előadások. A II. kerületi gymnasiumban 8—1-ig. Ezen intézkedésnek oka a nagy városok helyzetében fekszik. Ugyanis a tanulók gyakran a város távoli részéből vagy épen a szomszéd községekből, olykor 20—30 kilométernyi távolságból, járnak iskolába; a szülék jórésze hivatalnok lévén, délután 2 óráig a bureau-ban tartozik lenni s így gyermekeit egész nap nem láthatná, ha ezek délután is tanórára mennének; de másfelől az előkelő, gazdag családok gyermekeire nézve a zenében és idegen nyelvekben, vagy a művészetek más ágaiban való magán oktatás csak úgy lehetséges, ha délutáni óráik szabadok. Szorosan véve tehát a paedagogikának nagyon kevés, vagy épen semmi szerepe sincs itten. Annál fogva kisebb városokban, tehát Debreczenben is, legalább a paedagogika szempontjából, a

leckeóráknak délelőttre való áttétele kellőképpen indokolható nem lenne.

De itt az ideje, hogy a II. kerületi gymnasiumban a tanítás és nevelés tekintetében észlelt dolgokról is számot adjak. Nézzük hát az intézet belső, szellemi világát is.

Jóó István.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

A máramaros-ugocsai egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Rég volt egyházmegyénknek olyan népes közgyűlése, mint a mely f. évi márczius 14-én Nt. *Csernák* István esperes és Ngos *Szöllősy* Antal gondnok urak elnöklete alatt *Halmiban* tartatott. Egyetlen egyház sem maradt képviselő nélkül, s ezen kívül ugy helyből, mint a vidékről számos érdeklődők jelentek meg a tanácskozáson, melyet esperes ur buzgó imája és a gondnok ur szép alkalmi beszéde, — melyben a közelmúlt egyházi és politikai eseményeiről emlékezett, — nyitott meg. Ezután különböző jelentések olvastattak fel. Először az esperes uré, melyben az időközben történt tanítói állomások betöltéséről referált. Nemi megilletődéssel kellett hallanunk, hogy a minimumot túlhaladó tanítói állások egyikére sem akadt diplomatikus ember, s csak ideiglenesen egy két évi praeparandiát végzett egyéneket kellett alkalmaznia. Bizony a tanítói szükség nap-nap után erősebb mérveket ölt, s nem tudom, hogy a lelkész-tanítóságok beszüntetése után szegény egyházaink nem lesznek-e kénytelenek felekezetiességünk nagy kárára oda adni iskoláikat az államnak. Majd egyes bizottsági jelentések hozattak a közgyűlés tudomására. Innen tudtuk meg, hogy gyámpénztárunk már 14 ezer forintot meghaladó összeggel rendelkezik. Bár a szám elég tekintélyesnek látszik, alapnak még is csekély, hogy a nagyszámu segélyezést igénylőket a legegyszerűbb gondoktól megóvja, nem adhatván meg a mindennapi kenyérré szükséges segélyt sem. Bizony a mi viszonyaink között lelkész-társaink ajakán nem maradhat el egy napról sem a kérés: országos gyámintézet jöjjön el a te országod. Közpénztárunknak 5056 frt alapja van, de a rohamosan haladó szükséglet itt is arra intett, hogy a lélekszám szerinti kivetés pontosabban eszközöltessék, hogy a kiadás teljesíthető legyen. A közalapra az idén is annyit ajánlott fel egyházmegyénk, mint tavaly. A tanügyi bizottság a tanítás sikerét illetőleg egyáltalában elég megnyugtató dolgokat jelentett. Volt még egy bizottsági jelentés, mely azt hozta tudomásunkra, hogy *Nagy Elek* tiszta-ujlaki lelkész társunk, 41 évi szolgálat után most már végleg megváltik egyházától. E kérdés hosszabb eszmecsere adott alkalmat, mert egyházmegyénk már régebben akként intézkedett, hogy a t.-ujlaki vagy t.-kereszturi állások megüresedésénél affilialást kísért meg. Most azonban a tisztaujlakiak erre nem voltak hajlandók. Városuk helyzetére, s ujabban hozott áldozatokra hivatkozva kérték, hogy az általok kimutatott 600 frt fizetésre papot hívhassanak. Az egyházmegye méltányolván a helyzetet, a kérelmet teljesítendőnek határozta.

Ezután egyes egyházak apróbb kérvényei tárgyaltattak le. A szigeti egyháznak megadatott, hogy a kántortanítóságát különválasztva, tanítónőt választhasson. A bocskói missiói egyház templomépítési terve, — melyre közadakozásból csaknem 3 ezer forint gyűlt, — helyben

hagyatott. Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy a missiói ügyek rendezésével egyházmegyénkben *György Endre* ur bizatott meg. Az ő személyében meg van a garancia a missiói ügy fellendülésére.

A közgyűlést kedélyes közbeszéd zárta be, melyet még egy közigazgatási és fegyelmi bírósági ügy tárgyalása követett. A viski papválasztás ellen beadott panaszokat a bíróság be nem bizonyítottaknak látván, elutasította a választást megerősítette. A fegyelmi ügy pedig, — a bábonyi előjáróságé, — újabb vizsgálat szüksége merülvén fel, elhalasztott.

M.-Sziget, 1895. márczius 20.

Szicszay Zoltán,
ev. ref. lelkész.

Iskola és nyilvánosság.*

A kik a felső leányiskola „iskolai ünnepélyén“ e hó 16-án jelenvoltak a „Margit“-fürdő dísztermében, bizonyára azzal a nyugodt érzéssel távozhattak onnan el, hogy leánynevelésünk ügye, összes tanintézeteink között — mondhatni — e legféltettebbnek és legkényesebbnek sorsa buzgó, szakavatott kezekbe van letéve. Ha a gazdag (10 pontból álló) műsoron végig tekintünk, melynek egyes pontjait a növendékek igazán sok tekintetben bámulatos sikerrel adták elő, be kell vallanunk, hogy ez több volt egyszerű iskolai ünnepélynél, ez nagyobb nyilvános koncertnek is bevállott. A zenetanárt dicsérő, kitűnően sikerült ének- és zenedarabok, a magyar, német és francia szavalat korrektsége, az ifjúsági színmű előadásában tanusított biztosság és komolyság nem pusztán szórakozásra, hanem az intézet magas fokán állásának fényes bizonyítására is szolgáltak. És valóban, a nagyszámú, díszes közönség elismerésének, meglegegedésének elég nyomatékosan kifejezést is adott.

Ez az elismerés azonban nem tarthat vissza engemet attól — bár tudom, hogy felszólalásommal darázs-fészekbe nyulok, — hogy ennek a fényesei sikerült ünnepélynek egy nagyon megszívlelendő árnyoldalára, sokak által észrevett árnyoldalára is, rá ne mutassak. S ez az árnyoldal az a tagadhatatlanul kóros jelenség, mely a komoly szemlélőben a legnagyobb elragadtatás mellett is aggodalmakat kell hogy gerjesszen: a zsenge növendékekben felébresztett korai ambíció, a szerepléssel együtt járó tetszeni vágyás, a tapsokat nyomon kísérő öntetszelgés.

Nem akarok most azzal foglalkozni, hogy egy ilyen nyilvános szereplésre való készülődés mennyi drága idejét rabolja el a tanulni valókkal bőven ellátott növendékeknek; hogy a szereplés gondolata a szereplés előtt és után mennyire elvonja a gyermek gondolatát iskolai kötelességeinek pontos teljesítésétől; hogy egy ilyen ünnepélyre való hosszas készülés mily káros befolyással van a tanítás folytonosságára; hogy mennyire növeli a tetemes anyagi álközzel járó fellépés a szülők kiadásait s még inkább a könnyen hajló gyermeki léleknek fényűzésre való hajlamait; nem szólok ezuttal ezekről, bár tárgyalásra és megfontolásra ezek a mozzanatok is érdemesek volnának. Csak arra akarok röviden rámutatni, hogy ez a nyilvános szereplés mily káros hatással lehet a növendékek egyéniségének, jellemének kifejlődésére.

Ha elméleti paedagogiai kérdés fejtegetésébe bocsátkozni szükségesnek látnám, nem volna nehéz bebizo-

nyítani, — ha ugyan a dolog bizonyításra szorul — hogy mennyire nem való 9—14 éves növendék-leánykák-nak a nyilvános szereplés. De maradjunk csak a dolog praktikus oldalánál.

Intézetünk növendékeinek két harmad része a polgári osztályból kerül ki, abból a polgári osztályból, melynek társadalmi és hazafias feladata a jövőnek jó családanyákat nevelni. Családanyákat, kik nem háborgatva az emancipáció bogaraitól, beérik azzal a végtelen fontosságú szűk családi körrel, hova őket sorsuk állította; kiknek a világ egyenlő a házi tűzhely kicsi, de megszentelt területével; kik elismerést, dicsőséget az ezen szűk körben kiszabott kötelességek hű teljesítésének tudatából várnak és várhatnak. Családanyákat, kiknek munkássága a társadalmi rend felépítésének és épségben maradásának elengedhetetlen alapja, de a mely munkásság a világ profán szeméi előtt gondosan elrejtve kell hogy maradjon. Nőket, kik a társadalom mozgató eszméit megértésük, azok diadalra juttatásában a maguk körében közre működjenek s belássák, hogy helyesen és igazán csakis ott működhetnek közre, kik a szereplőket megtapsolják, de maguk tapsra ne vágyjanak; kiknek, mint a római Corneliának, legdrágább ékszereik gyermekeik legyenek.

De várható-e, hogy a korán szereplésre, csillogni, ragyogni, ünnepeltetni vágyásra szoktatott kis leányokból ilyen nők, ilyen családanyák váljanak? Nem lehet, nem kell-e attól tartanunk, hogy az intézetből ilyen érzelmeikkel, ilyen illuziókkal kikerült leányok, mint nők feladatuk magasztos felfogására képtelenek lesznek? Hogy amint a fényes illuziókat, az ábrándos álmokat a való kíméletlen realizmusa eloszlatja, a lélek síváran és kietlenül az élet terhe alatt megtörik?

Ezekre a kérdésekre megnyugtató feleletet én magamnak adni nem tudtam, mikor a kitűnően képzett, szereplőket jól betanult s szinte rutin-nal működő leánykákat láttam. Azt a kedves semmivel nem törődömséget, amivel a naiv gyermeki lélek játékaiba elmélyedni szokott, itt nem igen láthatad. E helyett a nem sikerüléstől való félelem, majd a felette pazar elismerésből származott hiúság és most még ártatlan kacérság lázas pirossága öntötte el a szeretetre méltó arcocskákat.

Én félttem, nagyon félttem ezeket az ártatlan lelkéket, hogy a nyilvános szerepeltetéssel megfosztjuk őket azoktól az igazi és egyedül nekik való örömek méltányolni tudásától, melyek természet szerint rájuk a jövőben várnak. Ne vigyük azért mi őket, míg az iskola falain belül vannak, se a Margit-fürdő dísztermébe, se más nyilvános jellegű mulató helyre szerepelni, s bizony egészségtelen füstben, porban, zsúfolt teremben kis és nagy gavallérokkal reggelig táncolni. Ha készültségökről bizonyosságot akarnak tenni, mutassák be azt az iskola zárt falai között, oda is befér az a közönség, a mely a leánynevelés féltett gondját mindennél előbb valónak tartja. Hagyják ők a jótékonyág ürügye alatt annyira elharapódzott mulatózási vágyat s annak kielégítését a felnőtteknek s keressenek hozzájuk illőbb mulatságokat az iskola udvarán és a család körén belül.

Nem pusztán a magam aggodalmának adok ezekben kifejezést, sokan vannak, akik eként gondolkoznak. Ez a körülmény s a leánynevelés szent ügye iránti őszinte, komoly érdeklődésen mentsen meg engemet az elmaradottság vagy kicsinyeskedés vádjától, midőn a meggyőződéseim szerint egészségtelen tünetre az érdeklődők és érdeklettek figyelmét felhívom.

Referens.

* Czikkiró úr felfogása kissé tán túlszigoru; de magunk sem tartjuk feleslegesnek, hogy a dolog ezen oldala is figyelem tárgyává tétessék.
Szerkesztő.

IRODALOM.

Dr. Heiszler József: Vallásbölcseleti tanulmányok az isteneszme s a vele kapcsolt eszmék körében. Nyiregyháza, 1894. Kiadja a felső-szabolcsi ev. ref. Papi-egylet. Ára 1 frt.

E nem egészen magyaros czim alatt Jóba Elek könyvnyomdájában 167 nagyobb lapon diszes kiállításban megjelent könyvecske több tekintetben méltó figyelmünkre. Irja az igazán tudós Heiszler, ki nemcsak tanulni, hanem *gondolkodni* is tud és tud *meggyőződésből* hinni is; kiadja egy ev. ref. papi-egylet s bevezeti Lukács Ödön, az egyh. irodalom terén is előnyösen ösmert nevű, derék esperes. Hogy a ki tud és gondolkozik, kötelességének ösmere az írást is nemzete irodalma érdekében, ez egészen természetes; de már az, hogy egy inkább a gyakorlati téren működni szokott magyar papi-egylet még érdeklődik a tudományos dolgozatok iránt is, érdeklődik annyira, hogy magára vállalja a kiadás nehéz, ám nemes kötelességeit is: ez fájdalom, nálunk a legrikább esetek közé tartozik, talán, a legujabb időben legalább, egészen páratlan tünemény a maga nemében. Lehet, hogy e tünemény egy szebb jövődjé sugára, hiszen kétségbe kellene esnünk mimagunk felől, ha a jó példának sem volna már hatalma köztünk; lehet, hogy e példát látva, vagy leglább hallva, többi papi egyleteink is föleszmélnék az ugynevezett gyakorlati lelképásztorkodás hétköznapi zsvajából, a melyben vegyesen lármáz a kormányzói hatalom szerény hiúsága; az ide-oda tekintgetés idegessége; az önző pártoskodás és torskodás moraja; a keresztyén testvéri szeretetnek — holmi leleményes perccent-számítás alapján — rideg szavazattöbbséggel másokra való ráerőszakolása, és a jó ég tudja, hogy még mi! Elég most annyit tudnunk, hogy van olyan magyar papi egylet is, a melyben nem, vagy nem csak ilyenekkel foglalkoznak, hanem érdeklődnek a komoly tudomány iránt is s ezért elismerés e lelkészi körnek s köszönet esperesének! Csak örökre igaz marad, úgy látszik, hogy a milyen a vezér, olyan a sereg.

Pedig az ilyen könyvek olvasása tenné igazán széppé a papi hivatalt. Hiszen ezek homlokára nem ez van írva: vágj be s szavalj el, mint a szajkó, — hanem ez: olvass s gondolkozzál! Az ilyen könyvek gondolatokat adnak s épen ezért teremtenek is, s így teszik könnyűvé nehéz hivatásunkat, melyben eszmékkel kell táplálnunk az örök igazság után szomjazó lelkeket. Ideje volna már, hogy érdeklődjünk saját érdekünkben az ilyen fajta könyvek iránt is; a ki örökösen csak a kész predikációkon kapkod s azokat vagy betanúlja, vagy pedig fölöttök csak szalmázik a katedrában, az ne panaszkodjék sem arról, hogy únja hivatalát, mert egyhangúnak találja, sem arról, hogy gyülekezete nem-hogy vonzódnék a templomhoz, hanem egyenesen irtózik attól. A robotban végzett munkában nincsen lelkesítő, eleven erő; a hideg kötelességérzet és megszokás lomha köde kíséri minden mozdulatát, és nincs, mi e ködöt széttepje s a csak napszámoskodó lelket fölűdítse. Mert az erre egyedül képes könyvek vagy ösmertlenek, vagy becstelének előttünk.

Könyve czélját így jellemzi szerzőnk: „az isteneszmének történetét szándékozom megírni fejlődése, vagy elhomályosodása történeti menetében“ (22. l.) s miután az I—IV. fejezetben előzetes elmélkedést ad, az V-dik fejezetben a kháldokkal kezd meg az isten-eszme történelmi tárgyalását; és pedig az V—XII. fejezetekben a keleti népekről szól, a XIII—XVIII. fejezetekben a

görögökről s a görög és római bölcsekről, s a XIX—XXVI. fejezetekben némely az Isten eszméjével rokon tárgyakkal foglalkozik (p. a lélek és halhatlansága, a benszülött (!) eszmék, lélekvándorlás, Szentháromság, a Theanthróposz).

E rövid tartalmi áttekintés is mutatja, hogy az ilyen könyvet részletesen kivonatolni nem lehet; a ki érdeklődik e magasztos tárgyak iránt, szerezze meg s olvassassa „érett észszel, józanon“. Nem fogja megbánni, noha a tudós szerző minden jó igyekezete mellett is többször tévedésbe esett.

Átalánosan meg kell rónom munkájában a következőket. Forrásokat nem idéz, pedig ezzel lekötözte volna különösen tudványóbb, ifju olvasóit. Egy tudományos kérdést tárgyaló iratból sem szabad ma már hiányozni az illető kérdésre tartozó nevezetesebb könyvek hű és pontos (lehetőleg lapszám, vagy fejezet s mindig a kiadás szerint való) idézgetésének, mert minden valamire való könyv nemcsak vakon tanít az igazságra, hanem be tartozik vezetni bennünket a szakirodalomba is, hogy a ki akarja, ott a saját nyílt szemével láthassa a valót. Ha pedig elvéte idéz szerzőnk, idézete tökéletlen és értéktelen, pl. a 25. lapon: „Agoston De civitate Dei művében a 267. lapon“; még tökéletlenebb a 32. lapon Voltaire-nek egy cikkére való hivatkozás; de legeslegtökéletlenebb a 73. lapon ez az utalás: „In Cratillo (e. h. Cratylo) Plátó így nyilatkozik“ . . . stb. Nem hagyhatom szó nélkül, hogy szerző sok rossz szót s érthetetlen kifejezést használ: *tünetkezés* (10. lap), *kivüilitte* (11. l.), *eszmeelevü* (12. l.), *ne mélyezd* (24. l.), *alakzik* (29. l.), *istenesz* (32. l.), *fejlemrend*, *életfejlem* (84. l.), *fejlemmenetel* (93. l.) stb., *a mi bennünk akarva volt az által, a ki* (10. l.), *ezekben teszi, mint szellem, önmagát* (40. l.); különösen hozzátapadt lelkéhez ez a kifejezés: *tesz élni, tesz kipusztítani* (7. l., 13. l.); pedig, hogy mind e szók, mind e kifejezések helyett tudott volna jót, vagy legalább jobbat adni, mutatja az, hogy a 110. lapon használt érthetlen „benszülött“ eszméket a 111. lapon ő maga így magyarázza meg: „vannak olyan eszmék, melyeket maga a természet plántál az emberbe“ stb. A sajtóhibákért, ösmerve még mindig fejletlen nyomdai viszonyainkat, nem ítélekem; nevezetesebbek: *di auton*, e. h. *di'autou* (62. l.), *theitatosz*, e. h. *theiotatosz* (74. l., lásd 86. lapot) stb. De az már szerző hibája, hogy a 17. lapon Horáczius egy strófájából *versalakban*, de *hibás versalakban* idéz (lásd Carm. III. 6.); a héber istennév nem *Jáhve*, hanem *Jahve*; Sáleml királyának neve (I. Móz. 14, 18.), vagy *Melkhisédék*, mint bibliánk nevezi, vagy *Malki-szszedek*, mint az eredetiben hangzik, de semmi esetre sem: *Melchi-cedek* (21. 27. lapok); *Sanchuniaton* (44. l.) is *Sanchunialthon* = *Σαρχουνιάθων* = *Σαρχωνιάθων*; az *ei* (= *εἶ*) nem = van (78. l.), hanem = *vagy*; a mai zsidók nem *héberék* (150. l.), nem izraeliták, még csak nem is mózes-vallásúak, hanem egyszerűen *zsidók* stb.

S most tegyünk egy pár megjegyzést a részletekre, habár csak röviden. Az I. fejezet nagyon elvont, a II-ik jobb nála, melyben érdekesen fejtegeti az eredendő bűnt (15—18. l.). A III-dik fejezetben (19. l.) szerző messze elmarad a pentateuchus mai kritikájától, hisz ma már általánosan el van ösmerve, hogy a pentateuchus *négy* és nem *három* önálló forrásból készült: J (jahvista), E (elóhista), D (deuteronomista) és P (papi körben készült forrás = priesterliche Quelle), nem is szólván e források idői sorrendjéről, mely szerint Heiszler a P-t tartja legrégibbnek, holott az újabb kritika épen ezt tekinti a legfiatalabbnak, a babyloni fogság második feléből valónak. Feltűnő az is, hogy szerzőnk az ő sémii

és ő s héber vallásról sem akar tudni semmit; szerinte „kezdetben a fősúly az egy állomány hármas létmódjára volt fektetve“ (19. l.), a miből az következnek, hogy az ősi isten-fogalom *trinitáris* volt volna s nem *monotheisticus*, ez pedig egyenes megfordítása annak, a mire bennünket a történelem tanít. Epen ezért csak szellemességet kell tulajdonítanunk annak, mit szerző (a 19 s k. l.) az Elóhim, Jahve és Elóhim-Jahve isten-névek használatáról mond s nem igazságot. Még az is nagy kérdés, hogy eddig helyesen értelmeztük-e a *Jhvh* tetragrammatont így: „az, a ki van“? s hogy nem azok részén van-e az igazság, kik a Jahvét egy, az ősi szent sinai hegyen tisztelt Isten ősi nevének tekintik, melylyel aztán Mózes az atyák Istenét nevezte el? Sok szől e felfogás mellett. Nemcsak az, hogy egy ilyen isten-név: „az, a ki van“, abban a messze korban nagyon elvont, spekulatív volt volna; hanem főképen az, hogy a héberben a lételt jelentő ige nem *hává*, hanem *hájá*, s ekkor igazi héber alakja e névnek ez tartoznék lenni: *Jahje* s nem *Jahve*. S ha mégis Jahve e név, akkor az csak *arám* eredetű lehet, mert a *volt*, *lett* ige az arámban hangzik így „*hává*“. Ámde mert nem tudjuk kimutatni, hogy Mózes korában a héber nyelvre mi módon gyakorolt hatást az arám nyelv, egy megfejtetlen kérdés előtt állunk: mért nem képezte a nagy törvényadó a *héber* Isten-nevet a *héber* nyelvből s miért képezte az *arámból*? Alighanem azt kell mondanunk, hogy e név sem nem Mózes alkotása (hisz II. Móz. 6, 20 szerint is, már a Mózes anyja *Jókhebed* nevében benne van), sem nem héber, még kevésbé arám, hanem *arám eredetű* ősi isten-név. Az arámban a *hává* ige még megvan ez alapjelentése: *lecselt* (decidit, delapsus fuit) s ez alapjelentésnek nyoma van az ószövetségi szentírásban is, — Jób 37, 6. szerint ezt mondja Isten a hónak: „*hév-áreszsz*“ = *essél* földre le; — de meg ez ige ezen gyakori héber jelentése: *megesett, történt, lett*, egészen rokon ezzel: *lecselt* (accidit — decidit stb.); és ekkor a Jahve név jelentése volna: *az, a ki leesik, lecsap e földre*, — *főképen ellenségeire* — *a magasból, tehát a lesúlytó vihar, vagyis a vihar istene*. S ez értelmezésnek korántsem mond ellent az ószövetségi szentírás. Debóra nagyon régi dalában Jahve a *Sinai hegyről* siet küzdő népe segítségére, *mintegy ősi lakóhelyéről* (Bír. 5, 4 k.) s az *égből küzd* ellenségei ellen (Bír. 5, 20.); Mózesnek ugyancsak a *Sinai hegyen* hatalmas viharban jelenik meg (II. Móz. 19, 16 kk., v. ö. I. Kir. 19, 8. 11 kk. Zst. 18, 7. kk. stb.). Tehát még az ószövetségi héber nyelv használatából is kiérzik az a reminiscenzia, hogy Jahve a természeti, ő s vallás korában csakugyan a viharok istene volt (lásd Ev. Elmékedéseim 8—12. lapjait). S ha tudjuk, hogy a Sinai félsziget nyelvileg is, ethnografiailag is épen Arabiával állt szoros viszonyban, semmiképen sem lehet előttünk feltűnő a *Jahve* isten-név *arám* eredete; az a tünemény pedig, hogy ilyen *imperfectum-aluku* isten-nevet a sémi nyelvek közül *egyedül csak az arámban találunk*: valósággal csábító varázsszal ruházza fel a Jahve-név magyarázatának ez újabb kísérletét. — Átalában elmondhatjuk, hogy szerzőnk név-fejtése nagyon szerencsétlen, nem ritkán képtelen és vakmerő. Például: I. Móz. 8, 4. azt mondja, hogy a Nőé bárkája „*megnyugovék az Arárat hegyei közül egyen*“ („al háré arárat“); szerzőnk az „*arárat*“ szót *aráróth*-nak veszi = hegyek hegye, nem vevén észre, hogy ez képtelenség már csak azért is, mert a héberben nagy a különbség *t* (jobbán *t* = a tét betű) és a *th* (= a tav betű) között (28. l.); — szerzőnknek a germán = gármán = germán = vándor ember (34. l.), mert a sémi *gár* = vándor (a *gúr*

igétől), és a szanszkritban *mann*, *manu* = ember; tehát ő minden további megfontolás nélkül össze meri kötni a *sémi* és *indogermán* szokat, a mi ellen pedig a tudomány tiltakozik (Jenaer Literaturzeitung 1877. nr. 27. 431. l.), mindamellert is, hogy e téren több komoly kísérlet történt (p. Friedrich Delitzsch: Studien über Indo-Germanisch-Semitische Wurzelverwandtschaft, Leipzig, 1873.), — ily magyarázat mellett bátran lehetne a kérdéses szót a *gourmand*-tól is származtatni, mit a németek nem köszönnének meg; minden valószínűség szerint a germán = Arimanni = *Heremanni* = Arimani = *Here* (Heer = sereg) + *man* (= ember) = *vir exercituum* (*Du Cange-Favre*: Glossarium Tom. IV. 1885. 60. 197—198. lk.), ha ugyan ennél is nem helyesebb a kelta vagy magából a német nyelvből való leszámaztatás: *Ger-mannu* = *Speermänner* (l. a germán fajról, az *ind* és *árja* szokról: Müller Miksa felolv. a nyelvtud.-ról, ford. Steiner Zs. I. 1874, 216. l. és 225. l.); ilyen fajta és értékű etymológiája szerzőnknek ez is (51. lap): Jupiter = *Jah-pater* (!) stb.

Nekem úgy tetszik, hogy szerzőnk némely görög bölcsessel igen röviden bánt el, p. Anaxagoraszszal (61. l.), Szokrateszszel (67. l.) stb.; hát az istentelen Protágorász (63. l.) mit keres a többi bölcsék díszes társaságában, a kinek hitvallása köztudomás szerint ez volt: *περὶ τῶν θεῶν οὐκ ἔγω εἰδέναι*? Többször vét a kezünk alatti könyv a tudományos kritika ellen is. Például: Numeniusről nem szabadatos azt mondani (77. l.), hogy ő Plátót *már attizáló* (!) *Mózesnek* nevezte (= *Μωϋσῆς ἀπεικάζων*), hiszen ilyen gondolatok háborgatták már több mint 100 évvel előbb Philont is; Pütarikh mellé (78. l.) oda kellett volna tenni a „*chaeroneai*“ jelzöt, hogy megkülönböztethesse mindenki az athenei Pütarikhtól (ez *† 433 Kr. u.*, amaz úgy 125 körül Kr. u.); Pythagorást azért, hogy Alsó-Itáliában, Krotonban tanított, mégis csak merész dolog „*az olasz iskola vezérének*“ nevezni (82. l.); az meg semmi esetre sem feltűnő, hogy Chalcidius-nál *már* szó van a „*logosz tou theou*“-ról, ha tudjuk, hogy ez a Chalcidius *Kr. után* a 4-dik században élt; épen így „*Orpheusz verseiben*“ is lehet „*bámulatosan tiszta istenfogalom*“, hiszen köztudomású dolog, hogy Orpheusz neve alá sok olyan iratot odaplántáltak, a melyek csak későbbben irattak (118. l.); téved szerző a 157. lapon is, midőn azt mondja, hogy a hypostatis szó az egész újszövetségben csak *kétszer* jön elő: nem kétszer, hanem *ötször*, u. m. Zsd. 1, 3, 3, 14, 11, 1. II. Kor. 9, 4, 11, 17; a mit pedig (ugyane lapon) a vulgátáról mond, én legalább nem értem stb. Itt-ott találkozunk szükségtelen ismétlésekkel is, 102. l. v. ö. a 60. lappal, 95. l. v. ö. a 62 s köv. lappal stb.

Az egész könyvben legjobban megkapja a figyelmet a XXIII. fejezet; csak ne volna olyan szédületes! Heiszler szerint a szenvedésekre „*rászolgáltunk egy megelőző lét-stádiumon*“ (!) s pártfogásába veszi a spiritismust (131. l.), *sőt ő maga is spiritista* (135. 137. 138. 143. 145. 146. 147. lapok). Ilyen felfogás mellett összezavarjuk a síroninnet a sírontúllal (140. l.), erőszakot teszünk a szentíráson (146—147. l. v. ö. I. Kor. 15, 42 kk.) s belemarkolunk az Ur életének legszentebb s talán legtitkosabb csodájába is (148. l. v. ö. Mt. 17, 1 kk.). Én a magam részéről hajthatatlanul ragaszkodom amaz egyedül helyes keresztyén meggyőződéshez, hogy a Krisztus az Istennek tökéletes s épen ezért utolsó kijelentése volt, a Kin kívül senkire másra és semmiféle új csodákra szükségünk nincs.

Ám mindez elvi s a legjobb akarattal tett megjegyzések ne vonjanak le semmit Heiszler derék művéből.

Az ilyen alkotáson nem szabad néhány általános s rendszeresen csak a tudatlanságot palástoló hangos nyilatkozással átsiklani! Adózzunk a tudós szerzőnek úgy, hogy szerezzük meg munkáját, olvassuk s gondolkozzunk felette. Tíz sor többet ér belőle, mint egy vastag kötet frázisos predikáció!

Debreczen, 1895 márczius 12.

Dicsőfi József.

Jézushoz vezető út. Irta White E. G. Angolból fordította Szalay József n.-becskereki ev. ref. lelkész. Egy szép kiállítású, képekkel illusztrált, 143 lapra terjedő könyvecske fekszik jelzett cím alatt előttünk, melyet, mint vallásos traktátust, a nemzetközi vallásos iratokat terjesztő egyesület, Hornyánszky Viktor nyomdájában adott ki. Komoly, nagyérdékű munka ez, melyben a szerző 13 fejezetben tünteti föl a Jézushoz vezető utakat. Azon traktátusok közé tartozik e munka, melyekben mikor gyönyörködik a hívő lélek, üdülést és épülést talál bennök a képzett theologus is. Üdvözljük hát a n.-becskereki munkás és buzgó lelkész, ki vallásos irodalmunkat ezen új művel gazdagítja. A könyvecske kapható N.-Becskereken a fordító Szalay Józsefnél. Ára kötve 90, kötetlen 60 kr.

Megjelent s megküldetett hozzánk „A Házi Műipar Könyve,” melyből több hasznos és új, hazilag üzhető műipari munkák megtanulhatók. Könyvamoto, magyar-ábrakkal. Irta: Csikós Gyula Szegedi községi és ipariskolai tanító. Kis 8-ad alak 46 oldal. Ára 40 kr. A kézügyesítő oktatás kérdése az utóbbi években — külföldi példa után — hazánkban eléggé napi rendben van tartva, s mint minden kezdetnél, úgy itt is találkozunk úgy egyesek vállvonító közönyével, mint az eszme némely harcossainak tulbuzgó, majdnem reklámszerű törekvéseivel. Annyi igaznak látszik, hogy célját tekintve a kérdésnek, nincs egyező értelem afelől, vajjon a nevelési szempont-e a főbb, vagy a munka révén elérhető anyagi haszon? Mi úgy gondoljuk, hogy tekintve a kézügyesítő oktatásnak már az iskolákba való bevezetését, egyik a másik nélkül nem érdemel figyelmet se. Sőt azt is kifejezzük, hogy az olyan kézügyesítő, műipari, nőipari s több ily nemű oktatás, mely terméke értékét kétszeresen felülmúló költségekbe kényszeríti a tanulókat s általok a szülőket, népszerűvé sohasem lesz, a közönség részéről jó indulattal, jó elővéleménnyel nem találkozhatik, annál fogva terjedésében nagyobb arányokat nem ölthet; kifejezzük, hogy az ügy vezetői részéről a szerencsés körülmények, a nem minden áron való okvetetlenkedésnél többet használ a különben épen nem csekély fontosságú ügy óhajtott fejlődésének. Ilyen gondolatok merültek fel lelkünkben, midőn a fent jelzett könyvecske átolvasásához fogtunk, melynek célja a kézügyesítő s a házi műipar népszerűsítése, terjesztése. Előszavában kimondja, hogy háziiparunk az utóbbi évtized alatt határozottan hanyatlott. Igen vártuk volna, hogy reá mutasson az okokra is, melyek e hanyatlást előidézték, ami bizonyára sok tanulságot nyújtott volna. Közlebebről foglalkozik a nőipar kérdésével is, reá mutat a társadalom azon osztályára, melyből ez ipar elhanyagolása következtében a női proletárok csoportja fejlődik, nagy nyűgére a társadalomnak. E bajon szerinte csakis a nőipar-tanműhelyek felállítása által lehet segíteni, a mi nem tévesztendő össze a nagyobb városainkban található kevés számú nőipariskolával, mert amaz intézménynek teljesen gyakorlati irányúnak kell lenni. A tanuló ifjuság kézügyességi oktatásáról szóló közleménye sok tanulságot foglal ma-

gaban s csak ezután tér át tulajdonképeni tárgyára, néhány hasznos műipari munka előállításának módja előadására. Felemlítjük belőle a következőket: üvegre való rajzolás, üveglap festése, aranyozása, virág cserepek, vázák díszítése, törött gipszkeretek javítása, kopott keretek aranyozása, fémképek, arc képek átvitele üveglapra, bőrváson készítése, nádszék fonása, végül hasznos készítmények, tudnivalók stb. Aki üres idejét hasznos foglalkozással akarja értékesíteni, szerezze meg a különben is olcsó füzetecskét.

Magyar írók élete és munkái. Irta Szinyei József. A IV. kötet most megjelent 2-dik füzetében, mely a Gyulai—Halász neveken szerepelt magyar írók életét és munkáit ismerteti, a hazai protestáns egyházak következő, ismertebb jeleivel találkozunk: Gyurácz Ferencz, Haan Lajos, Hajdu Lajos (keszi), Hajnal Ábel, dr. Hajnal István. Az eddig megjelent 30 füzet 7094 életrajzot foglal magában.

Mauthner Ödön, mint laptulajdonos és főszerkesztő Igali Szvetozár felelős szerkesztése alatt új kertészeti szaklapot indított meg „A kert” cím alatt. Az új lap havonként 2-szer, 1-én és 15-én jelenik meg, előfizetési ára egész évre 4 frt. Az első szám csinos füzetalakban, 40 oldal tartalommal jelent meg, konyhakertészeti, gyümölcsészeti, díszkertészeti kérdésekkel foglalkozik, s egyéb apróbb vegyes közleményeken kívül színes műmellékleteket is ad, melyek közül igen sikerülnek mondható az angol arany parmin almának a képe. A kertészet összes ágait magába foglaló szaklapból mutatványszámot készséggel küld a kiadóhivatal (Budapest, Andrassy-ut 23.)

APRÓSÁGOK.

A keresztyén szociális izgatás hatása, úgy látszik, mindig több-több helyen üti fel a fejét. Most meg a mehelni bíboros érsek készített egy memorandumot, melyben a belga püspöki kar nevében panaszkodik az alsó papság viselkedése ellen. Az a sokszor hánytorgatott kath. pápi fegyelem a heczkáplánkodás felburjánzásával — a romlás szélére jutott, s a püspöki kar megingott tekintélyét az alsó papság politikai vad viselkedése bizonyára még jobban alá fogja ásni. A vatikánból jövő legújabb hírek különben a helyzet oly megváltozásáról beszélnek, a mely Rampolla bíboros idegeire nem valami erősítő hatással jár. A pápával folytatott szóváltás közben oly izgatott lett, hogy a mikor szobájába ment, úgy kellett őt felüditeni. Lám, lám, még megtörténik, hogy Rampolla úr nem válik — Antonellivé, kiről Castelar azt mondta, hogy „Ő a szentlélek egyedárusa és a pápa — papája.”

Egyik fővárosi lap munkatársa sorba látogatta a hódmezővásárhelyi papokat, vélemény nyilvánításra kérte fel őket az ottani szomorú állapotok felől. A református lelkészek közül Miklovicz Bálinttal beszélt. Előadásából felemlítünk egy példát, melylyel a hódmezővásárhelyiek „természetét” ismertette a hirlapíró előtt.

Van nekünk itt egy nőegyletünk — szolt a lelkész — én vagyok az elnöke. A nőegylet tagjai magokra vállalták, hogy a szegény betegágyas asszonyokat elátják jó táplálékkal. Az eljárás úgy lett megállapítva, hogy ilyenkor a betegágyas asszony családjával kell

elvitetni az ételmet. Egy betegágyas asszony a férjét küldte az eddelért. De ez — a mint az asszony felgyógyulása után beszélt — így válaszolt: Nem kérek én az olyan szivességből, a melyért magamnak kell utána csavarogni — és nem is ment el. Ezen nem lehet más-képen segíteni — teszi hozzá a lelkész — csak ha rendes keresetforráshoz juttatják ezeket az önértetes, becsületes magyar embereket. Hát bizony ebben a példában mást is lehet látni, nem csak — önértetet.

A költségvetési vita végre valahára befejezést nyert. Voltak kiemelkedő részei is, de parlamentünk történetirója pálczát fog törni sok képviselő idétlen viselkedése fölött. Az egyik például bocsánatot kér mindjárt beszéde elején „ha talán halkabban, influenzás hangon akar támadni egy teljesen influenzás kormányt.“ Ezen a tónuson folynak ezután tovább a t. honatya influenzás élcei. Az előadó Lang Lajos záróbeszédében reá mutatott az egymástérő gyanúsítások szomorú következményére, megszűnik ebben a házban lassanként a tisztelet egymás véleménye iránt — ugymond — és mindig erősebb lesz a tiszta személyeskedés. Tizenhat esztendeje vagyok ezen parlamentnek tagja, így folytatta tovább, de én nem emlékezem oly beszédekre, a milyeneket az utolsó napokban Kovács Albert és Hock János képviselő urak itt tartottak. A személyes támadásnak durvaságai ezek stb. A bpesti ev. ref. theologiai akad. tanára tetszeleg magának abban, hogy Hock ural versenyez — a durvaságokban. Paphoz nem illő viselkedésével bizonyára nem fog dicsőséget szerezni fővárosi egyetlen lelkész-képző intézetünknek.

Uray Imre is felszólalt a vita közben. Ugy látszik elveszítette türelmét a sok képmutatás miatt, mert egy kicsit erősen fejezte ki magát. Ha államhatalom vagyok, így szól, éreztetem hatalmamot a koldustól a herczegig s ha a papok nem engedelmessékednek, becsukatom a levitától a primásig, csak azzal a különbséggel, hogy a munkácsi várban három fajta börtönt csináltak s a legfelsőbe teszem a levitát, a primást pedig legalól. Ugron Gábor, a szatmárnémeti képviselő záró beszédében védelmére is sietett a primásnak. A börtön mélyére vetett esztergomi érsek veszedelmes lenne — úgy mond — mert nem akkor veszedelmes egy főpap, midőn czifra szolgálói társaságban a palotájából vonul ki, hanem akkor, midőn hitéért a börtönbe száll le. Akkor egy irtózatot hatalom az, a mivel rendelkezik. Czifra szavak biz ezek, mert hiszen távol áll Uraytól az a felfogás, mintha ő hitéért akarna valakit bebörtönöztetni. Nem másért, mint a szentesített törvény lábbaltiprásáért fenyegetett ő meg minden papot a heczkáplántól kezdve a primásig, a mint ezt másnapi felszólalásában magyarázta is. Már pedig Ugron úr bizonyosan tudni fogja, nemcsak a külföld, hanem hazánk történetéből is, hogy sok főpap ette már a börtön keserű kenyerét állam- és fejedelemellenes viselkedéseért, párttűseért sőt lázadásaért; hatalommá azért a lázadó még sem nőtt, sem neve nem került a szentek listájába. Rüdiger, a linczi püspök is megtámadta Ausztriában az interkonfesszionális törvényeket, sőt még az állam alaptörvényeit is, s ő felségét, a most uralkodó fejedelmet „szerződés szegéssel“ merte vádolni, s az eredmény az lett, hogy fogságba került — „az irtózatot hatalom.“ Jó volna sok politikusnak arra gondolnia, hogy ha van Canossa, van — Avignon is!

A parlamentben sokfelől elhangzott éretlen élcelés arra indította egyik fővárosi lapunkat, hogy *mióta beszédet* készítsen kezdő politikusok számára. A *jövő képe* erős szarkasztikus vonásokkal van ebben előttünk lepíngálva. A minta beszéd vége így hangzik: De nem akarom eszébe juttatni a t. Háznak azt, a mit Noé mondott a feleségének, mikor az öreg asszony anekdotákkal akarta mulattatni. Hadd el Rébék, szólt az öreg, olvastam én mindezt a lőcsei kalendáriumban. (Perczekig tartó óriási derűtség, a szónoftot körül fogják.) Gyönyörű kilátások biz ezek, önkéntelenül is arra gondol a választó polgár, hogy talán nem is lenne felesleges a képviselőháznak egy kis felrisszítése.

A kir. tanfelügyelők testületileg tisztelegtek a közokt. miniszternél. A miniszternek az üdvözlő beszédre adott válaszából kitűnik, mondják a lapok, hogy felismerte a bajt, melyben a tanfelügyelői intézmény leledzik, és a mely oka annak, hogy a tanfelügyelők tulajdonképi hivatásuknak nem felelhetnek meg. A tanfelügyelői kar ugyanis — *másodrendű sok elfoglaltsága miatt* — az *iskolalátogatásnak* nem felelhetett meg oly mértékben, a mint az kívánatos lenne és a mint azt a tanfelügyelői intézmény létesítésénél tervezték. A múlt évben a hazai 16942 népiskola közül csak 6228-at látogattak meg. Bizony nem jó dolgok ezek; reméljük, hogy segítve lesz a bajon, mert ily körülmények között a nemzeti iskolákban azt mivelhetik a fanatikuskok, a mit akarnak, a magyar vidékek tanítói meg elálmosodnak — a tanfelügyelővel egyetemben.

A pápáról azt írják, hogy most meg valami írást tervez az angolországi katolikusokhoz, melyben a katolikus és anglikán egyházaknak egymáshoz közeledését tárgyalja. Ha a prot. nyugot s az orthodox kelet közt annyi kísérlet daczára sem tudott a közeledés létrejönni, mikép hiszi ezt elérhetőnek a pápa a kath. és anglikán egyházak között?! Avagy talán ezzel az új lépéssel csak annak a *csalatközösnek elfedezéséről* van valójában szó, mely a kuriát a keleten élő keresztényen egyházak célba vett egyesítésénél érte. Fallmerayer mondta azt Byzanczról, hogy ott a *mozdulatlanság törvénye* uralkodik. Vajjon XIII. Leo történetirója hogy fog nyilatkozni valamikor arról az egyesítés körül nyilvánuló *kapkodásról*, mely a *többi közt* — a nyugati egyház jelenlegi fejét oly annyira jellemzi.

Agliardi bécsi nunczius a pápának azt írta, hogy „*azt a kínos ügyet*“ (a keresztény-szocialista mozgalomról van szó) „a lehető leggyorsabban intézze el.“ A kerületi alsó papság Ausztriában már a bécsi biboros érsek ellen is mozgalmat indított meg. Talán ez a váratlan eredmény is gyors intézkedésre nógat. Érdekes az a hír, hogy a nunczius által a pápához terjesztett iratok között néhány magyar püspöknek a levele is mellékelve volna, a melyekben a magyar püspökök a keresztény-szocialista egyeletnek szocialis és antiszemita téren kifejtett tevékenységét *keresztény szempontból* dicséretre méltónak és a *pápa áldására érdemesnek* mondják. Majd megtudjuk nemsokára azt is, hogy kik azok a kath. egyháznagyok, a kik ily ridegen gondolkoznak s ennek daczára a *zsidó birtokosok patronusságát* nagy kegyesen elfogadják, sőt még perrel is vindikálják — a szegény katolikus egyházak számára!

Az egyik francia trónkövetelő, az orleansi herczeg, azt írják róla, nagyon kezd bizni ügyében. Egy

volt iskolatársa előtt a pápáról úgy nyilatkozott: Bár egyelőre barátja is a köztársaságnak, *trónra lépésem után nem fogja tőlem sem megtagadni áldását.* Ez az orleansi herceg úgy látszik, nagyon jól ismeri a históriát, mert jól tudja, hogy a pápai udvar mindig eszélyesen meghajlik — a bevégzett tények előtt.

*

A magyar statisztikai közlemények 8-ik kötetében a házassági, születési stb. viszonyok vannak érdekesen feldolgozva.

Az 1892. évre vonatkozó adatok szerint legtöbb házasságot kötöttek az országban — Pozsony városban (1000 lélekre 12.) legkevesebbet Sopronban (1000 lélekre 7³.) A vegyes házasságokról szóló részben az mondatik, hogy a magyarság nagy hajlammal viseltetik a vegyes házasságok iránt. Legsűrűbb a vegyes házasság a róm. kath. és reformátusok között. Legtöbb elválás van a reformátusoknál (1000 lélekre 33.) és az unitáriusoknál (ezer lélekre 47. ⁸.) könnyű kitalálni, mond az író, hogy *az átlérések duzzasztják ily magasra a protestánsok válási arányát,* a mi onnan is kitűnik, hogy Erdélyben ötször annyi prot. ember válik el feleségétől, mint a Tisza jobb partján, pedig a felekezeti arányszám ugyanaz, mint itten. Mit meglehet tanulni abból a statisztikából! A fentebbi adatokból azt is megtanulhatjuk tehát, hogy nekünk reformátusoknak van legtöbb *veszteni valónk* — a szent vegyes házasságban.

*

A pápa a „Fejérmegyei Naplónak“, mely tul a Dunán hirdeti a klerus és a Zichy-Eszterházy néppárti vezetők egyedül üdvözítő politikáját — *áldását* küldte, egyuttal utasítá a lap szerkesztőjét, hogy ha a lapban hit-ügyekről lesz szó, forduljon előzőleg a püspökhöz felvilágosításért. Egy pápista szent képet láttam a napokban, Sz. József tartja karján a kis Jézust. A kép hátsó lapján ez van nyomtatva: Emlékkül a katolikus sajtó buzgó támogatójának — a sz. Gellért nyomda Budapest 1894. Egyuttal a lap felső részén IX. Pius pápának ezen szavai vannak mottóul kinyomatva: „*A kath. sajtó támogatása manap fontosabb, mint a templomok építése.*“ Így gondolkodik a pápistaság a sajtó támogatásáról, mert ennek következménye azután az is, hogy a pápa áldásait küldözgeti, mihelyt egy ultramontán lap megszületik. Hát mi mikor fogunk már tudatára ébredni annak, hogy az egyházi sajtó támogatásával templomok építéséhez *hasznoló* üdvös dolgot mivelünk! Bizony sok a mi bajunk, s a prot. egyházi sajtó képviselői kivétel nélkül elmondhatják magokban, hogy reánk is reánk férne egy kis áldás — az előfizetők részéről.

*

Molnár János komáromi apátplébánosról szól megint az ének. Vaszary primástól, a mint tudjuk, távozási engedélyt kért az inquisitor ur — megrongált idegeinek helyreállítása végett. De Komárom közönsége föliratban világosította fel a primást arról, hogy az inquisitor ur idegei egészen épek, s hogy üdvösebb dolgot mivelne lelkészi állásának keresztényi módon betöltésével, mint a néppárti iroda vezetésével. A primás azonban a szép hangú felterjesztés daczára megengedte, hogy az inquisitor ur elhagyhassa plébániáját. Most már csakugyan gratulálhatunk komáromi hitsorsosainknak, hogy egyidőre nem közöttük fejt ki „szent tevékenységét“ a hírhedt férfiú. De azért ébren legyenek, mert valószínű, hogy még nagyobb inquisitorral szerencsétlen híres nevezetes Komárom városát. A primás ezen eljárására a M. H. azt

a megjegyzést teszi, hogy „konstatáljuk ezennel, hogy máától fogva a „pax“ hirdetője és a békeszerető hírből álló főpap a kath. néppárt élére állott. Agliárdi és Rampolla urak ezért üdvsürgönyöket fognak hozzája küldeni.“

A mint mi a mai kath. egyháznagyokat ismerjük, úgy hisszük, hogy a M. H.-nak később elég alkalma leend még külön dolgait is konstatálni — a *paxosoknak.*

B. D.

Egyházkerületi tanügyi bizottság.

A tiszántuli ev. réf. egyházkerület tanügyi bizottsága f. márczius 21-én tartotta meg több fontos ügy megvitatása végett összehívott ülését. Főt. Kiss Áron püspök az ülést megnyitván, kegyeletes szavakkal emlékezett meg néhai *Fráter Imréről*, a bizottságnak időközben elhalt érdemes tagjáról, s minthogy *Válly János* főgondnok a megjelenésben akadályozva volt, *Simonffy Imre* kir. tanácsos polgármestert, a főiskola helyi gondnokát kérte fel a társelnöki szék elfoglalására. A gyűlésben megjelentek: *Szabó János* békés-bánsági, *Szeremley József* a.-szabolcs-hajduvidéki, *Lukács Ödön* f.-szabocsi esperesek, *Kiss Albert*, *K. Tóth Kálmán* és *Dicsőfi József* debreczeni lelkészek, *Szinay Gyula* orsz. gy. képviselő, *Kovács József* ügyvéd, *Sz. Szabó László* mérnök, utóbbiak, mint a debreczeni egyház küldöttei.

Tárgyalás alá került első sorban a *Jóó István* volt képezdei igazgató, tiszántuli középiskolai felügyelőnek a képezde kötelekéből való kilépése folytán szükségessé vált intézkedések megtételéről beterjesztett tanárkari jelentés, illetőleg, javaslat, a melynek alapján *Kovács Lajos* képezdei tanárnak ideiglenes igazgató gyanánt való alkalmazása helyesléssel vétetett tudomásul; s jövőre a képezdei igazgatónak 6 évre való választása tárgyában tett javaslat szintén ajánlólag terjesztetik az egyházker. közgyűlés elébe. A megüresedett képezdei tanári állásra a pályázat kihirdetése elrendeltetett, határidőül április 24-ik napja tűzetvén ki. A neveléstan előadásával a folyó félévre dr. *Öreg János* bizatott meg, a ki a gimn. francia nyelv tanítását e félévre dr. *Varga Bálint* tanárnak adta át, a mi szintén helyesléssel találkozott.

A két új jogakadémiai tanszék felállítása alkalmából szükségessé vált tantárgycsoportosítás ügyében beterjesztett tanárkari javaslat tárgyalása hosszabb időt vett igénybe. A beosztás, illetőleg csoportosítás ellen kifogás nem emeltetett, hanem aggodalmakat ébresztett többeknél azon körülmény, hogy Debreczen sz. kir. város által megajánlott 100,000 frt tanszéki alapnak csak 4¹/₂%-os kamatösszege bocsátatott a kollégium rendelkezése alá, a helyett, hogy vagy az alapítványi tőke kiadatnék vagy legalább a mai kamatlábnak inkább megfelelő, bár eléggé mérsékelt 5%-os kamatösszeg, t. i. 100,000 frt után 5000 frt tétetett volna a nemes város által folyóvá. E körülmény annál megfontolandóbb, mert tudvalevőleg az akad. tanári fizetések még teljességgel nincsenek rendezve s a legközelebbi jövőben jelentékenyebb emelésre leend szükség, ha az országos normális mértéket legalább megközelíteni s az intézet fejlődésének akadályait elhárítani akarjuk. Erre pedig, a korpótlékokat nem is említve, a 4¹/₂%-os alapítványi kamat teljességgel nem lesz elegendő. De különben is ily kamatláb számítása mellett a szép alapítvány bizonyos mértékig illuzórius s csak névleges lenne. Nem is kételkedünk, hogy a nemes város készséggel megfogja tenni mindazt, a mi az általa alapított tanszékek folytonos továbbfejlesztésének bizto-

sítására szükséges. A másik aggodalmat keltő körülmény a város jelzett intézkedését jóváhagyó belügyminiszteri leiratban találtatott, a mely feltételül szabja azt, hogy a jogakad. tantárgybeosztás *előzetesen jóváhagyás végett* a v. és közokt. miniszterhez felterjesztessék. Ilyen követelés, amennyiben a felügyeleti jog eddig szokásos és törvényszerű gyakorlásának illetéktelen túlterjesztését vonhatná maga után, autonómikus szempontból csak visszautasítással találkozhatnék. Remélhető azonban, hogy a kormány részéről ilyen célzat csakugyan nem forog fenn s az ügy kölcsönös és bizalmas érintkezés útján elintézhető s az aggodalmak megszüntethetők lesznek. A tanügyi bizottság a tanárkari munkálatot elfogadta s ajánlólag terjeszti az egyhk. közgyűlés elébe, a kérdés pénzügyi oldalának tisztázása s az állami felügyelet módzatainak megnyugtató elintézése céljából pedig az ügyet a főiskola anyagi és szellemi ügyeinek rendezésére kiküldött egyházkerületi bizottsághoz teszi át, azon reményben, hogy e bizottság tagjai a legközelebbi konvent alkalmával a kormányval való személyes érintkezés útján az ügyet, minden nehézség és autonómikus háború megindítása nélkül, kölcsönös felvilágosítás segítségével, tisztába fogják hozni. Sajnos, hogy a két jogi tanszékre való pályázat kihirdetése ez ok miatt ismét haladékot szenved.

A classica-philológiai muzeum ügyében beadott gymn. tanárkari javaslatot, amely e lapban szintén közölve volt, pártolólá terjeszti fel a bizottság az egyhk. közgyűléshez; az ügy anyagi oldalára s a helyiség kérdésére nézve pedig fölkeri a főisk. gazdasági tanácsot, hogy a legközelebbi kerületi gyűlésre szintén javaslatot terjesztszen fel.

A szatmári gymn. tanárkarnak az érettségi vizsgálati utasítás tárgyában tett felterjesztésére nézve a debreczeni főgymnasium véleménye mindenben elfogadtatott.

Az egyházker. középiskolai felügyelő utasítása tárgyában beérkezett a debreczeni és szatmári gymn. tanárkarok javaslata; ezek csak akkor fognak tárgyalás alá vétetni, ha a többi gymn. tanárkarok javaslatai is beérkeznek, mire nézve véghatáridőül április 15-ike tűzött ki. E különböző vélemények egyeztetése s tárgyalásának előkészítése céljából egy bizottság küldetett ki, melynek tagjai: Szeremley József, Joó István, Lukács Ödön, Dóczi Imre és K. Tóth Kálmán.

Ezután következett a szatmári felsőbb leányiskola fentartó testületének felterjesztése, melyben tudatja, hogy a 6 osztály helyett 4 osztályura akarja leányiskoláját leszállítani s kéri egyuttal, hogy az eddigi segélyösszeg továbbra is megadassék. A tanügyi bizottság az 1000 frt segélyösszeg megadását javasolja mindaddig, a míg az intézet tisztán felekezeti jellege fenmarad s a míg e segélyt az államsegély esetleges igénybevétele fölöslegessé nem teszi.

A szatmári egyházmegye azon kérelme, hogy a szatmári felső leányiskola szabályzatába a canonica visitatio is beillesztessék s így ennek hatálya e leányiskolával szemben is fentartassék, helyesléssel találkozott.

Fontos kérdés volt a kollégiumi elemi osztályok ügye, a melyre nézve a debreczeni ref. egyháztanács azt a javaslatot tette, hogy azon elemi osztályok is állandó és hivatásszerű tanítókkal láttassanak el s a most még fennálló, de többé az igényeknek meg nem felelő rendszer, a mely szerint ez osztályokban 1—2 évenként változó esküdtfelügyelők, végzett hittanhallgatók tanítanak, szüntettessék meg. A főiskolai akad. tanács, a közvetlenül érdekelt theol. tanárkar javaslata alapján, a mostani rendszert még megszüntethetőnek nem találta.

A bizottság tagjai azonban általában azon meggyőződésnek adtak kifejezést, hogy e sokat vitatott s csaknem évenként fölmerülő kérdés megoldását nem szabad többé, kicsinyes indokokból elfoglalt „non possumus“-féle álláspontból, akadályozni. Nem szabad eltérni tovább is azt, hogy illetékes egyének részéről épen a főiskola kebelében lévő s ennek erkölcsi tekintélye és firmája alatt működő elemi iskolák illetessenek a legsújtóbb kritikával; a minnek oka épen nem az ott alkalmaztatni szokott theol. ifjak képzettségének vagy jóra valóságának hiányában, hanem magában a rendszerben keresendő. És mikor e rendszer megváltoztatására maga a debreczeni egyház mutatja meg az utat s ajánlja fel közreműködését: végzetes hiba lenne csupa merev elfogultságból vagy kishitűségből az ügy rendezését akadályozni. Csak ezen az úton valósulhat valamiképen az a régi s mindig égetőbbé váló kívánság, hogy az elemi osztályok a főiskola épületéből valahol a közelben létesítendő egy központi fiu-iskolába telepíttessenek ki, a mely egy nagyszerű minta- és a képezde részére, ennek vezetése alatt, egyuttal gyakorló-iskola gyanánt lenne szervezendő. A míg ez be nem következik, sem a gymnasium, sem a tanítóképezde kielégítő tantermeket és elhelyezést a kollégium épületében nem nyerhet; addig minden rendezkedési kísérlet csak költséges és ötletszerű félrendszabály marad s a legszükségesebb tan- és hivatalos helyiségekben is nyomoruságos nélkülözést kell elszenvedni, főleg, ha a tanárkar irányadó befolyása a helyiségek kijelölésénél, a mint ez az utóbbi években történik, kellelőleg nem érvényesülhet. Nagyon helyesnek tartjuk, hogy a tárgyalás folyamán, egy későbbi tárgynál, e baj is szószólóra talált. Régi hagyományos joga volt a tanárkarnak a helyiségek felett való rendelkezés, a melyet bölcsen tudott mindenkor gyakorolni. Az újabb időben mindinkább kisiklott e jog kezéből, a nélkül, hogy e változás előnyére lett volna a fejlődésnek. A helyiségek kérdésének anyagi oldala teljesen különválasztandó a tanügyi és adminisztracionális érdekektől; abban disponáljon az illetékes szaktestület; de ez anyagi oldalnak soha sem lenne szabad az utóbbi érdekek felett dominálnia. Ez volna a legtakarékosabb, mert legrendszeresebb eljárás is. Egy szóval a dolog vége az lett, hogy a debreczeni egyház javaslata helyesléssel fogadtatott; a kérdés pénzügyi oldalára vonatkozó véleményadásra pedig a főisk. gazdasági tanács kéretett fel. Megjegyezzük, hogy a theol. tanárkar teljes megnyugvással fogadta a vita eredményét, s mindenesetre módokat fog találni a többi tanárkarokkal együtt arra nézve, hogy a tervezett változás folytán szükséges intézkedések megtéttessenek. Egyetlen egy keserű hang emelkedett a folytonos reformálás ellen, a melytől a régi erkölcsöket és nevelést félti, mint valami néppárti honatya; a bizottságot azonban még ez sem volt képes az elemi iskolák mostani tökéletlen állapotukban való meghagyására indítani.

Különös érdeklődés tárgyát képezte *Dóczi Imre* debreczeni főgymn. igazgató jelentése a gymnasium ez évi állapotáról. A nagy buzgalomról tanuskodó s minden irányban kimerítő és tájékoztató jelentés férfias nyíltsággal tárja fel a létező s orvoslásra váró fogyatkozásokat, de rámutat azokra a körülményekre is, a melyek méltánylást érdemelnek. Az egész kép, mely a jelentésből előnkbe tárul, csak megnyugtató lehet; mert mutatja azt, hogy főiskolánk gymn. tanárkara a maga egészében buzgalommal s szakavatottsággal teljesíti hivatását, s a mennyiben itt-ott hiányok mutatkoznak, annak oka a felette magas létszámban, a csaknem megbírhatalan tömegekben s a tanári létszámnak ehhez még

mindig nem alkalmazott alacsonyabb voltában keresendő. Különösen hátrányosnak tartja a jelentés azt, hogy 2 helyettes és 1 segédtanár van alkalmazva, a kik folyvást változnak s legtöbb esetben nem is kaphatók. Ezek helyett rendes tanárok alkalmazását sürgeti a jelentés. Kéri, továbbá, alkalmasabb tantermek kijelölését, s a gyorsítás és szakrajztanítás mostani módjának helybenhagyását. A bizottság a lehetőségig teljesítendőnek találta a jelentésben foglalt kívánalmakat; a rendes tanárok szaporítására azonban jelenleg nincs kilátás. A beiratkozásnál mutatkozó bajok megelőzésére az ide vonatkozó miniszteri rendelet figyelembe vételével, a gymn. tanárok lesz hivatva mielőbb részletes javaslatot terjeszteni elő.

A jövő évi gymn. tantárgybeosztás és tankönyvjegyzék helybenhagyása után, tárgyalás alá kerülvén a debreczeni főgymn. tanárkarnak az állami felügyelet közveivel szemben követendő eljárásra vonatkozó javaslata, elintézés előtt kiadatott az egyh. ker. középiskolai felügyelőnek véleményezés céljából.

A gymnasiumban az egészségtan tanítása ügyében intézkedéssel a gymnasiumi tanárkar bizatott meg.

A debreczeni ref. főisk. tanárkar nyugintézetű munkalata a következő bizottsági ülésre halasztatott, beavatván addig erre vonatkozólag a főisk. gazdasági tanács véleménye.

A másodnapos gyűlésen a theol. dékán jelentéséből kifolyólag, beható tárgyalás alá vétetett a theológus növendékek létszáma folytonos apadásának kérdése. Megbízattak a hittanárok, hogy vegyék ez ügyet beható tárgyalás alá, igyekezzenek földeríteni a szomorú tünet okait, s hozzanak javaslatba módokat, miként lehetne e bajon segíteni.

A theológiai magántanári vizsgálat ügyében a hittanárok által átdolgozott munkálat a bizottság egyh. kerületileg választott tagjainak kiadatni rendeltetik.

A hittanhallgatók jövőre kötelezettek a gyakorló iskola látogatására s a neveléstan köréből veendő írásbeli dolgozatok készítésére.

Tudomásul vétetik az akad. igazgatónak részletes, az akadémia ez iskolai évi életének minden mozzanatára kiterjedő jelentése. Ugyancsak tudomásul vétetnek a főiskolai tanárok helyettesítésének módozataira vonatkozó munkalatai s a főiskolai orvosnak a tanuló ifjuság egészségi állapotáról, s a főiskola egészségügyi viszonyaira vonatkozó jelentése.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Debreczeni kerületi tornaverseny.** A közokt. miniszter hír szerint meglátogatja Debreczent a folyó évi kerületi tornaverseny alkalmával, melyen a debreczeni, szegedi és kassai tankerületek középiskoláinak ifjusága fog részt venni. A mint értesülünk, a debreczeni tornaverseny jun. 2-ik vagy 3-ik napján tartatnék meg. Minthogy akkor éppen pünköst ünnepe lesz: a debreczeni ref. főgymnasium ifjusága, a mely legnagyobb részben vidéki elemekből áll, a szünidő miatt alig vehetne részt a versenyben. Már pedig nem lehet célja a versenyt rendező kormányának, hogy éppen a legnagyobb központi intézet a versenytől távol maradjon. Ohajtandó, hogy a debreczeni kerületi tornaverseny ideje a helyi viszonyokra való tekintettel s az érdekelt hatóságok meghallgatásával állapíttassék meg s az előkészületek megtételére alkalom adassék.

— **Az erdélyi egyházkerület márczius 16-án kezdve két és fél napig tartó közgyűlést tartott, melynek legkiválóbb tárgyát a köztevékenység fáradhatatlan mintaképeinek, Szász Domokos püspöknek szokásos jelentése képezte.** Báró Bánffy Dezső főgondnok akadályozva lévén a megjelenésben, az elnöki széket Gróf Bethlen Gábor főgondnok foglalta el, s ő nyitotta meg a gyűlést rövid beszéddel. Az elnöki megnyitó után az érdemekben gazdag püspök jelentése következett, mely nemcsak a közelebbi gyűlés óta történt kiválóbb érdemekre tekint vissza, hanem érdekes egybevetést tüntet fel a 10 év előtti s mai állapotok között. Megemlékezik a jelentés az egyházkerület gondnokának Br. Bánffy Dezsőnek miniszterelnökké történt kineveztetéséről, s az örvendetes eseménnyel szemben felsorolja a veszteségeket, melyek Br. Vay Miklós, Gróf Bánffy Miklós, Gróf Kun Kocsárd halála következtében sujtották anyaszentegyházunkat. Számot ad a jelentés az igazgatótanács közreműködésével végrehajtott pénzügyi műveletek állásáról, felhívja a figyelmet a lelkészfiuk részére felállítandó „szeretetház” ügyében a tárgysorozat rendjén előkerülő előterjesztésre, a kolozsvári theológiai fakultásra; felmenti a papi értekezlet megalakulását, a Dr. Kovács Ödön negyedszázados tanári működése alkalmával tartott ünnepélyt, a templomavatásokat stb. A lelkek száma örvendetes gyarapodást mutat, születés szerint 4355 az emelkedés, e számmal a diasporákban szétszórt lelkek pontosabb felszámolása folytán a növekedés 6090-t tesz; a tankötelesek évi gyarapodása 3097. Szokatlanul nagy emelkedést mutat a kegyadományok, szorgalmi jövedelmek s perselypénzek rovata, mely czímeken 1894-ben 200,000 frt gyűlt be, csaknem 118,000 frt-al több, mint 1893-ban. Legérdekesebb a 10 évvel ezelőtti adatok egybevetése, a mióta t. i. a jelenlegi püspök működik. Ezen idő alatt a lélekszám gyarapodása 43,651, hozzánk áttért 2659, kitért 1399, e czímen a növekedés 1267 lélek. Kepeváltsági alapoknál növekedés 746,892 frt, adományozás egész összege 725,428 frt, építkezésekre befektetett 1.393,893 frt, az egyházmegyei gyámin-tézetek vagyona 202,507, tehát 78.245 frt a gyarapodás, központi özvegyárvaik alap volt 43.843 frt, ma 103,097 frt, kolozsvári theol. fakultás alapja volt 1884-ben 9.791 frt, 1894. végén 367.412 frt stb. Templom épült 71, renováltatott 141, iskola épült 83, lelkészlak 92; a lelkészi javadalmak értéke volt 298.936 frt, az emelkedés több mint 25.000 frt, körlelkészség 35 szervezetet. Hogy a fényes eredményt felmutató jelentés teljesen lekötötte a közgyűlés figyelmét, s a kiváló sikerek bajnokát, a jelentő főt. püspök urat lépten-nyomon megéjenezték: az igen természetes. A gyűlés általánosabb érdekű megállapodásai közül csak azt említjük fel, hogy az igazgató tanácsnak a kolozsvári theológiai fakultás szervezése érdekében tett intézkedéseit a közgyűlés jóváhagyta, s azon kívül elhatározta, hogy az enyedi theológiai akadémián megürült tanszékeket rendkívüli gyűlésen betölti. Márczius 17-én lelkész-felavató ünnepély volt, a mely alkalommal 14 ifju lelkész szenteltetett föl. A gyűlés hangulata általában békés volt, a mi leginkább kitűnt a két theológiai tanintézetet közelebről érintő kérdések egyértelmű megoldásánál.

— **A nagybecskereki ev. ref. egyháznak 30-ik évi jelentése szellemi és anyagi állapotáról, 1894-ről.** Oly czim alatt adta ki Szalay József nagybecskereki lelkész 4 nagy és sűrűn nyomott lapon legutolsó jelentését egyházközségének állapotáról, jó példát szolgáltatva ezzel mindazon egyházközségeinknek, melyeknek módjuk es alkalmuk van ily jelentésekben számolni be

anyagi és szellemi ügyeik miként állásáról. A jelentés elején *Vecsey Istvánnak*, a nagybecskereki egyházközséget 32 évvel ezelőtt életre keltett, 30 év óta főgondnoki minőségben vezetett ezen kiváló férfiúnak érdemeit sorolja föl hálás érzelmek között a jelentést író lelkész. Majd arról tesz jelentést, hogy a vasárnapokat és ünnepnapokat a hívek évről-évre fokozottabb mérvben ünnepelek, s ugyanazon arányban mind többen élnek az urvacsorával is. A szellemi és erkölcsi élet terén nagyobb s feltűnést keltő körjelek nem észlelhetők, míg a buzgóság s az áldozatkészség évről-évre növekedik; egyes filiákban az esteli házi isteniszteletek kezdenek szokásba jönni s magán N.-Becskereken vasárnap és csütörtökön este jönnek össze a hívek s énekléssel s bibliolvasással dicsérik az Istent. Megemlékezik a jelentés a gyülekezet anyagi dolgairól is, melyek nem igen kedvezők. Igaz, hogy 30 év óta 50,000 forintnál többet érő egyházi épületeket emelt a nagybecskereki egyházközség, de most is 2875 frt hiány mutatkozik költségvetésében. Mult évben a híveknek önkéntes áldozatkészségéből 433 frt 75 kr. jött be. Kivánjuk, hogy a nagybecskereki kicsiny egyházközség, mely buzgó lelkészenek s nagynevű főgondnokának vezetése alatt évről-évre emelkedik, emelkedjék a virágzásnak oly magas fokára, hogy ott a végvidéken missioi nagy hivatásának nehéz munkáját mind erélyesebben s méltóbban tudja végezni.

— **Kisujszálláson** egyházközségi főgondnokká Pethe Gábor ügyvéd s földbirtokos választott meg. A hivatalos esküt a folyó hó 12-én tartott egyháztanács gyűlésen tette le, a midőn megköszönve az iránta majdnem egyhangulag nyilvánult bizalmat, lelkes szavakkal ígérte, hogy minden tehetségével az egyház és iskolák, különösen a főgymnasium felvirágoztatására fog törekedni. Egyszersmind a főgymnasium tápintézeti alapjára egy ezer koronáról szóló alapító levelet terjesztett be. Ugyanezen czélra a nagykunsági takarékpénztár 200 forintot ajánlódokozott. Egyházi jegyzőül Barla Sz. Jenő vallástanár lett megválasztva 200 forint évi fizetéssel.

— **A nyiregyházai ev. ref. egyházban** is megindult a belmissioi munka. Minden szerdán este felolvasásokat tartanak lehetőleg közérdekű egyházi és vallásos tárgyokról. Így az első estén márcz. 6-án Lic. *Rácz Kálmán* s. lelkész ismertette a polgári házasságot, s a mint az eredmény mutatta, nagyon is helyén való a tendenciózus híresztelésekkel szemben így előzetesen tájékoztatni egyházunknak még értelmesebb tagjait is. A felolvasás programja: éneklés, ima, maga a felolvasás s végezetül ismét ének.

— **A néppárt** ágítacíói ott számíthatnak némi hatásra, a hol a magyar állam ellenségei általában hálás működési térre találnak. A felvidéki panszlávokkal dolgoznak többek között egyszerre a néppárt emberei és hogy mily bűnös célok vezérlik őket, mutatja az is, hogy ultramontán merev kath. felekezeti álláspontjuk daczára készek a *lutheránus* panszláv elemekkel való szövetezésre is. Ennek visszhangjául szolgál egy hirhedt panszláv igazgatónak az a nyilatkozata, hogy ők „*a magyar állam gyengítésének alkalmas eszközét látják a néppártban*.” Ebben tökéletes igazságuk van. Épen azért a képmutatásnak és a szokásos hirlapirói üzletszerű hízkelésnek legundorított nyilvánulását látjuk abban, a mikor még a liberális sajtó némely tekintélyes organumai is a néppárti vezérek kétségbevonhatlan hazafiságáról beszélgetnek. A nemes liberálisizmus s az igazság őszinté kultusza nevében tiltakoznunk kell a közfelfogásnak ily jellemtelen irányítása ellen. Nem szabad megengednie becsületes sajtónak azt, hogy azok, a kik

önző czéljaik elérésére készek szövetekezni e haza legádázabb ellenségeivel, még pedig akkor a midőn minden honfi-erő egyesítésére eljött a sürgető időpont, azok bűnös törekvéseiket a hazafiság firmája alatt érvényesíthessék.

— **Az egyh. kerületi egyházi értekezlet** pénztárába ujabbán 100—100 korona alapítványi díjat befizettek: báró Podmaniczky Gézáné ő méltósága és ngs. Ármós Bálint úr. A választmányi tagok közül már többen nyilatkoztak kedvezőleg az elfogadás iránt, azonban még vannak, kik az elnökséghez nyilatkozatukat be nem küldték. Mint halljuk, a nagy választmány legközelebb Debreczenbe össze fog hivatni, hogy a reá bízott ügyekben tanácskozzék.

— **A radnótfáji ev. ref. egyház** az erdélyi egyh. ker. igazgatótanács engedélyezése mellett adakozásra való felhívást küldött szét, segélyadományt óhajtván gyűjteni a hívek áldozatkészségéből ujonnan épült templomának belső felszerelésére. — Az egyháztagok erejét az eddigi tetemes építkezések már annyira kimerítették, hogy a még hátralevő költségeket a nagy közönség gyámolítása nélkül nem képesek előteremteni. Meleg ügyszeretetébe s pártfogásába ajánljuk hitsorsosainknak a radnótfáji egyház esdeklő szavát. Az adományok Gergely Lajos lelkész nevére Radnótfájára (u. p. Szász-Rágen) küldendők ez évi május hó 1-ig.

— **Kérelem.** Miután „*Temetés*” című művem a napokban kikerül a sajtó alól; kérem az előfizetésre jelentkezett igen tisztelt kartársaimat, hogy sziveskedjenek a mű árát, — két koronát, — postautalványon hozzám juttatni, hogy azt bérmentve megküldhessem. Előfizetőket még mindig elfogadok. Kérem teljes tisztelettel a többi egyházi lapok mélyen tisztelt szerkesztőit is, hogy ezen közleményemnek becses lapjokban helyet engedni kegyeskedjenek. Kisujszálláson, 1895. márcz. 20. Gulyás Lajos, ev. ref. lelkész.

— **Meghívó.** A II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus előkészítő bizottságától nyert megbízatáshoz híven a kongresszus szervezése czéljából az országos gyűlést ezennel egybehívjuk. A gyűlés 1895. április 11-én nagycsütörtökön, d. u. 4 órakor, Budapesten, a Lipót-utcai városháza közgyűlési termében fog megtartatni. Az országos szervező gyűlés tárgyai lesznek: 1. A II. országos és egyetemes tanügyi kongresszus szervezete. 2. A kongresszus „összes ülése”-nek tárgyai. Előadó: dr. Beke Manó, középiskolai tanár. 3. A rendező bizottság megválasztása. A gyűlést eshetőleg közvacsora követi. Ezek szerint az érdekelteket tisztelettel meghívjuk és felkérjük a tekintetes tanítói és tanári egyesületeket, hogy képviseltetésökről gondoskodni sziveskedjenek. Budapest, 1895. márczius 14. Dr. Heinrich Gusztáv, elnök. Nagy László, titkár.

— **Halálozás.** *Horváth József*, visontai lelkész, 48-as honvéd, volt csurgói tanár, a belső-somogyi egyh. megye érdemes tanácsbírája, 65 éves korában, 35 éves lelkészkedés után e hó 12-én elhunyt. Hült tetemei 13-án tétettek végső nyugalomra. Áldás legyen emlékezetén, s béke nyugvó porai fölött!

TARTALOM-JEGYZÉK: Tavaszi. Ferenczy Gyula. — Tanügyi: Tanulmányi utamból. Joó István. — Közéletünk: A máramaros-ugocsi egyházmegye tavaszi közgyűlése. Szikszay Zoltán. — Iskola és nyilvánosság. Referens. — Irodalom. — Apróságok. B. D. — Egyházkerületi tanügyi bizottság. — Különfélék.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.